

Resumé

Mennesker i dag lever et radikalt anderledes liv end deres forfædre. Ifølge McCloskey skyldes dette "The Bourgeois Deal" – eller på dansk "Borgerskabets Aftale", som støtter op om Adam Smiths liberale tanker om lighed, frihed og retfærdighed. Borgerskabets aftale kommer også til at betyde, at vores efterkommere vil komme til at leve en tilværelse som er radikalt bedre end vores, og at disse forskelle kun vil blive endnu tydeligere, hvis vi udvider borgerskabets aftale til områder, som ikke er omfattet af aftalen i dag. Et af disse områder er den danske lovgivning om anvendelse af butikslokaler i forhold til deres størrelse.¹ Det danske regelsæt, som det er i dag, begrænser produktivitetsvækst i den danske detailhandel, og dermed også økonomisk vækst i Danmark. En liberalisering eller deregulering af det danske regelsæt og en tilladelse til større detailforretninger, vil medføre lavere priser og større produktion for både nulevende danskere og kommende generationer.

Keywords: Retail, Denmark, Netto, Aldi, Walmart, Bourgeois Deal, Great Enrichment, Deirdre McCloskey, Adam Smith, standards of living

JEL Codes: B53, N30, L81

¹ LBK nr 1157 af 01/07/2020

I. Indledning

Forestil dig at en af dine forfædre fra det 14. eller 15. århundrede banker på din dør. Han er bonde og analfabet. Din opgave er at forklare ham, hvor radikalt verden har ændret sig fra dengang til i dag. Hvor ville jeres første udflugt gå hen? Svaret er temmelig ligetil – du ville tage ham med en tur i Netto (som vi ikke har i USA) eller Aldi, som vi har.

Forklaringen på dette er, at butikker som Netto og Aldi fortæller den nok vigtigste historie gennem de sidste 250 år: *The Great Enrichment*, eller på dansk "Den Store Berigelse". Menneskers tilværelse gik fra at være "hårdt, brutal og kort" som Hobbess beskriver det i *Levanten* (Hobbess, 1651), til i dag at være karakteriseret ved indbyrdes afhængighed, og at være fredeligt, rent og langt. Dette skete fordi mennesker tillagde sig en humanistisk liberalisme som i høj grad lagde vægt på innovation og samarbejde, og som tillod ethvert menneske at forfølge sine egne interesser, på sin egen måde og på fundamentet af de liberale principper om lighed, frihed og retfærdighed (Smith 1776). Deirdre McCloskey kaldte dette *The Bourgeois Deal* eller på dansk "borgerskabets aftale" - Lad mig være i fred og jeg vil gøre dig rig (McCloskey 2006, 2010, 2016; se også McCloskey and Carden 2020).

Verdens allerfattigste har været de helt store vindere, og resultaterne har været tydelige, selv i løbet af de sidste par årtier. Andelen af verdens befolkning som lever i ekstrem fattigdom, faldt fra 42,6 % til 8,7 % i årene 1981 til 2018.²

Bortset fra at vi ikke rigtig lader hinanden være i fred – i hvert fald ikke endnu, hvilket er til gene for både os selv og de kommende generationer. En tur til et dansk supermarked ville få vores forfædre til at måbe, men det kunne være endnu bedre – og dansk økonomi ville opleve endnu mere vækst, ligesom fattigdom ville blive reduceret endnu hurtigere uden den regulering og de restriktioner, som holder butikkerne kunstigt mindre og varerne kunstigt dyrere, end de ellers ville have været uden regulering. Der er plads til forbedring, især ved en mindre restriktiv fortolkning af reglerne om anvendelse af butikslokaler i forhold til deres størrelse - et regelsæt som direkte reducerer produktiviteten i den danske detailhandel.

II. Vores forfædre i supermarkederne

Først og fremmest bør vi fremhæve nogle af de tydelige forskelle mellem nu og fortiden. Hvad ville gøre en tur i Netto så fantastisk for vores forfædre?³ Først og fremmest, antallet af kalorier, som er til rådighed. Vores forfædre var noget nær konstant sultne - hele livet. Periodisk hungersnød betød lidelse, sygdom og tidlig død, og en mors "nej, den må du ikke få" var ikke fordi de ikke måtte få mere legetøj eller slik, men i stedet en reference til at man var nødt til at spare indtil næste års høst var i hus. Valget var benhårdt: Rationering eller sult.

Allerværst stod det til i de perioder, hvor landbrugsproduktionen var så lav, at babyer og gamle mennesker måtte lade livet fordi man desperate måtte reducere antallet af mennesker som skulle have mad.

Kontrasten mellem dengang og nu sættes særligt i perspektiv når man går en tur i Netto.

² <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY>, last accessed August 12, 2022.

^{3 3} As of this writing, my only "visit" to Netto has been via YouTube videos.

En af det 21. århundredes helt store problematikker er fedme - ikke sult og hungersnød. Fedme er så stort et problem, at det visse steder i verden har udviklet sig til en reel epidemi. "Problemet" som mange mennesker således lider under, er ganske enkelt at de spiser for mange kalorier – ikke for få.

Her vil nogen nok indvende, at det er nemt at få adgang til fast food og lignede tomme kalorier – og sværere at få adgang til friske grøntsager og magert kød. Ikke desto mindre, er faktum at *fødevarer* sikkerhed, dvs. at mennesker er i risiko for under- og fejlernæring fordi de ikke har adgang til nok mad, er lavere end den nogensinde har været før i verdenshistorien. Der er sågar beviser på at befolkningen i USA har den allermindste fødevarer sikkerhed - når Walmart har åbent.

For det andet ville dine forfædre helt sikkert også blive forundrede over udbuddet og mængde af variation i supermarkedet. Det kan godt være at det er for nemt at få fingrene i fast food med et lavt niveau af reel ernæring og for svært at få fingrene i magert kød, men for tidligere generationer og vores forfædre, var kød i nogen som helst afskygning en sjældenhed.

I Netto ville vor stenaldermand blive konfronteret med en bred vifte af fisk, gris, kylling, oksekød og lignede, pakket ind i en plastik indpakning, som sørger for at holde bakterier og vira væk, og dermed sikrer at vi kan nyde vores kød uden at blive syge. Han ville kunne nyde sit kød, sammen med et lige så stort udvalg af friske frugter og grøntsager fra rundt omkring i verden.

For det tredje er holdbarheden betydeligt forlænget pga. moderne indpakning, transport og nedkøling. Insekter og dyr kommer os altså ikke i forkøbet. Maden går ikke i forrådnelse lige så hurtigt og den smager bedre, fordi den er krydret for at fremhæve madens smag og ikke blot for at maskere smagen af gammel mad.

For det fjerde ville vores stenaldermand være i stand til at få hvad han ville, hvornår han ville, uden at være hæmmet af sæsonen eller at skulle bekymre sig om at konservere eller gemme fødevarer til tider, hvor høsten var dårlig eller tidspunkter hvor frugt ikke kunne høstes. I stedet for at konservere og producere selv, kan vi i dag spare penge og ressourcer og andre finansielle aktiver op, som til dels, sørger for at virksomheder er i besiddelse af den kapital, som er nødvendig for at kunne specialisere sig i at producere, pakke og opbevare fødevarer. Den til stadighed indbyrdes mere afhængige og globale økonomi betyder, at mange fødevarer som vi var udelukket fra at kunne få fat i uden for sæsonen, i dag kan købes stort set hele året rundt.

For det femte - det ville være nemmere for vor stenaldermand at se og gøre ting efter mørkets frembrud i dag. *European Supermarket News* skriver, at som en del af deres forsatte "turnaround planlægning" vil "Aldi's renoverede butikker få et moderne udseende med mere plads og mere belysning, bæredygtige løsninger og en række nøje udvalgte hverdagsprodukter til attraktive priser" som tilsyneladende vil stå i stærk konkurrence med Netto, hvor du handler ind med din slægtning fra stenalderen.⁴

Det er nemt at tage noget som lys og elektricitet for givet, men som økonom og nobelprismodtager William Nordhaus (1996) har vist er prisen på elektricitet faldet med adskillige størrelsesordener.

Forestil dig at du skulle producere lys med stearinlys lavet af bivoks. Dette ville belaste luftens renhed betydeligt, og mængden af voks og talg som vi ville behøve hertil ville højst sandsynligt kræve store mængder land for at kunne producere det. Elektricitet i dag kræver færre ressourcer og

⁴ <https://www.esmmagazine.com/retail/aldi-denmark-to-focus-on-turnaround-plan-in-2022-180080>, sidst tilgæet 26. juli 2022.

forurener jorden væsentligt mindre end hvad vores forfædre havde kunnet forestille sig (og det ville blive endnu bedre hvis flere lande holdt op med at blokere for atomkraft).

For det sjette; disse meget talrige, høj kvalitets varer, som sælges i velbelyste og temperaturregulerede butikker, er tilgængelige til relativt beskedne priser til mennesker med relativt beskedne midler. Efterkommerne af vores forfædre, som var bønder, lever og spiser i dag meget bedre end kongerne og adelen i deres slotte, gjorde på vores bonde-forfædres tid, takket være økonomisk vækst.

Økonomisk vækst kommer ikke af den visdom som herskere var i besiddelse af, men af den snilde og opfindsomhed som folk der arbejdede i butikker, bagerier og lignede steder besad. Disse mennesker arbejder hele tiden på at producere nye og forbedrede varer og nye og forbedrede måder at producere på – helt uden at være underlagt regulering fra staten, eller risikoen for at blive lukket ned af regeringsmagten og andre foreninger som ønsker regulering.

For det syvende; vores forfædre ville sikkert bide mærke i, at vi i dag har flere muligheder for at udvikle os og bekræfte os selv i relation til vores værdier og tankegods.⁵ Der er mere i livet end blot materialisme, men moderne forbrug giver os friheden til at udforske, udfordre og agitere ud fra vores egne etiske principper. For et menneske som balancerer på kanten af tilværelsen, er det en moderne luksus at betragte kød som mord eller beskæftige sig med den genetiske sammensætning af korn. I dag er mange mennesker rige nok til at de har råd til at betale ekstra for økologiske grøntsager, æg fra frilandshøns, delfinmærket tun, etisk slagtet svinekød eller kaffebønner ristet af en producent som går op i CSR. Vores høje indtægter gør det nemmere for os at beslutte, hvad vi skal købe, samt foretage vores indkøb på baggrund af vore egne grundlæggende værdier.

III. Borgerskabets aftale bar frugt for de fattige og deres efterkommere – bogstaveligt talt

Økonomisk vækst betyder noget. Tyler Cowen (2020) forklarer hvorfor og Deirdre McCloskey (2021) uddyber, at vi har "Borgerskabets aftale" og accepten af innovation at takke herfor. Statsmagter gør, som de altid har gjort, meget for at lukke ting ned. Men den nyfundne frihed og værdighed for iværksættere og opfindere som udsprang i det nordvestlige Europa i det 18. århundrede, betyder også at vi har, som McCloskey's også siger det, god grund til at være optimistiske ift. den menneskelige kreativitet i den liberale vestlige verden.

McCloskey kalder det *The Great Fact* – eller "Det Store Faktum": Den store berigelse af det gennemsnitlige menneske og dets efterkommere er sket gennem de sidste to til tre århundreder, hvilket betyder at der er mange flere mennesker som lever meget længere og har adgang til mange flere varer og tjenesteydelser.⁶

Dette er sket fordi folk omfavnede, dog ikke altid til fulde og ikke altid med deres gode vilje, "Borgerskabets Aftale" med mantraet "*lad mig være i fred, lad mig risikere mine egen penge og mit eget rygte på mine egne ideer. Lad mig beholde mine profitter hvis jeg tager fornuftige valg, og lad mig acceptere, dog tøvende, at jeg også må bære tabene hvis jeg foretager dårlige valg. Når alt*

⁵ Se Carden et.al. (2000) for en diskussion om religiøse udtryksformer.

⁶ Se McCloskey (2006, 2010, 2016, 2021) og McCloskey and Carden (2000).

kommer til alt, så vil jeg og folk som mig have tjent en god portion penge. Undervejs i denne proces, vil vi gøre jer alle meget, meget rige”.

Og dette er netop hvad de gjorde. Nordhaus (2004) forklarer, at næsten alle fordele ved innovation tilfalder forbrugerne, frem for producenterne. Folk som Jeff Bezos, Bill Gates og Sam Walton har tjent store formuer på at skabe bedre levestandarder for resten af os. Som Joseph Schumpeter (1942) sagde:

”Den moderne arbejdsmand har uden tvivl adgang til ting som Louis XIV ville have været meget glad for at have adgang til – moderne tandpleje er blot et eksempel. Dog, og i det store hele, kunne et budget i den størrelsesorden ikke drage mange fordele af kapitalismens mange bedrifter. Selv rejsehastighed må antages at ville have været en mindre gene for en mand som Louis XIV. Elektricitet er ikke noget særlig stort gode for en person som Louis, der var rig nok til at have tilstrækkeligt med stearinlys og tjenestefolk til at sørge for at de er tændt.

Det er det billige tøj, det billige bomuld og viskose, støvler, biler og lignede, som er de helt store gevinster, der udspringer af kapitalismens produktion, og som hovedregel er dette ikke gevinster eller bedrifter som ville betyde særlig meget for den allerede rige mand. Dronning Elizabeth I. havde allerede adgang til silkestrømper. Kapitalismens bedrifter består typisk ikke i at berige dronningen med flere silkestrømper, men derimod i at gøre silkestrømper let tilgængelige for almindelige kvinder.

De blev i stand til dette fordi liberale samfund som bl.a. Holland, England og resten af det nordvestlige Europa ”tillod enhver mand at forfølge sin egne interesser, med afsæt i en liberal agenda baseret på lighed, frihed og retfærdighed”. (Smith 1776 [1981]).⁷

Dette skal ses i lyset af Smiths kritik af den fransk finansminister Colbert, som ”desværre havde købt ind på alle fordomme om det merkantile system”, og omfavnet begrænsninger og centraliseret planlægning. Selv franskmændene ville ende med at acceptere *Borgerskabets Aftale* og i en OECD-rapport fra 2018 fremhæves og prises den franske liberalisering af detailhandlen som sås da det blev tilladt for butikker at holde åbent søndag morgen (OECD, 2018).

Intet samfund har dog fuldstændig accepteret ”Borgerskabets Aftale”. Ikke engang Danmark. Men samfund over alt i verden har dog accepteret nok af aftalen til at sikre at globale levestandarder og global fattigdom i dag henholdsvis øges og daler. Levestandarder bliver ved med at stige, og den globale fattigdom bliver ved med at falde.

Disse to fakta - hastigt stigende levestandarder og hastigt faldende global fattighed, forklarer hvorfor økonomisk vækst betyder noget. Intet har givet folk rum til at leve et meningsfuldt og rigt liv, i samme omfang, som økonomisk vækst. Officielle standarder som BNP er behæftet med fejl og usikkerhed, men de er dog i høj grad korreleret med de ting økonomer måler på.

Mennesker i verdens rigeste samfund begår en fundamental fejl, når de fremhæver indkomstfordeling og ikke indkomstproduktion. Nobelprismodtager Robert Lucas forklarer det på følgende måde:

” Af alle de tendenser og strømninger i samfundet som er skadelige for sunde økonomier, er fokus på indkomstfordeling, nok både den mest forførende tendens, men også den allermest giftige og skadelige. I dette øjeblik, fødes et barn i USA. I samme øjeblik fødes et barn i Indien. Disse babyer er

⁷ <https://oll.libertyfund.org/title/smith-an-inquiry-into-the-nature-and-causes-of-the-wealth-of-nations-cannan-ed-vol-2>, sidst tilgået 12. august 2022.

lige meget værd i Guds øjne. Den amerikanske baby vil have 15 gange så mange ressourcer til rådighed som den indiske baby. Dette virker forkert og får mennesker til at retfærdiggøre handlinger som direkte kan rette op på denne ulighed. Og noget bør måske reelt gøres. Men faktum er også, at når man kigger på de store forbedringer i levestandarder som hundredvis af millioner af mennesker har oplevet i løbet af de 200 år som er gået siden den industrielle revolution og frem til i dag, så kan ingen af dem tilskrives den direkte omfordeling af ressourcer fra rig til fattig. Potentialet i forhold til at forbedre fattige menneskers levestandarder via forskellige måder hvorpå man kan fordele den nuværende produktion, falmer i forhold til det tilsyneladende ubegrænsede potentiale som ligger i at øge produktionen” (Lucas, 2004).

Økonomisk vækst tyder på at være absolut nødvendigt, hvis vi ønsker at flere mennesker kommer til at leve et liv som ikke er præget af den fattigdom, uvidenhed, sygdom, krig og isolation, som påvirkede vores forfædre.

Hvis en dansker skulle underholde en af sin forfædre, ville han helt sikkert give ham en rundtur i Netto eller Aldi. En amerikaner, mere specifikt, en indbygger i Birmingham, Alabama, ville helt sikkert tag en tur i Aldi på Crewswood Boulevard, måske endda køre langsomt forbi og nyde synet af Amazon Fullfillment centeret lige til højre for Aldi, for derefter at fortsætte til Walmart supercenteret. Et Walmart supercenter er, sammenlignet med Netto eller Aldi, meget større og har et meget større udvalg af fødevarer, tøj, elektricitet, sportsudstyr, kontor og husholdningsartikler.

Walmarts kundegruppe er nok også noget af det mest bemærkelsesværdige ved turen. Walmart har ikke bare usædvanligt store udvalg af varer, Walmart sælger også sit kæmpestore udvalg af varer til købere som tilhører den nederste halvdel til nederste to-tredjedel af den amerikanske indkomstfordeling - og Walmarts mange varer inkluderer endda et stadig stigende udvalg af organiske og økologiske fødevarer, æg fra fritgående høns og andre lignende ”Premium” varer.

Svaret for den moderne dansker som underholder en af sine forfædre ville nok også have været Walmart i stedet for Netto, men der er ingen Walmart Supercentre eller lignende butikker i Danmark pga. den danske lovgivning om størrelsen af butikslokaler

Reglerne om størrelsen af danske butikslokaler, som reducerer produktivitet, er en af årsagerne til at en gennemsnitlig dansk families omkostninger til husholdningen ligger over det europæiske gennemsnit. En deregulering af arealanvendelsen ville gøre det muligt for større butikker at eliminere denne forskel i pris mellem Danmark og andre europæiske lande.

IV. Detailhandel, regulering og økonomisk vækst i Danmark

Yderligere deregulering af telekommunikationssektoren og detail handlen kan fremme investeringerne i Danmark.⁸

I det du siger farvel til din forfader og sender ham tilbage til hans tilværelse som analfabet i dyb armod, lægger du mærke til at en anden person er på vej henimod dig. Det er en af dine efterkommere fra fremtiden. Hun har højere levestandarder end dig, men hun vil alligevel tale med dig om, hvad du kan gøre i dag, for at skåne hende og hendes generation for nogle af de

⁸ Poghosyan (2018:12)

problematikker og udfordringer som til stadighed findes i en verden, hvor knaphed aldrig forsvinder fuldstændig.

Stigende økonomisk vækst ville fjerne visse begrænsninger, og nyere data ift. produktivitetsvækst i den danske detailhandel viser også, at dette ville være et godt sted at starte.

Den dansk økonomi er i vækst, men den kunne vokse endnu hurtigere. Figur 1 viser estimater og forudsigelser om vækst i Danmark, frem til 2027, fra IMF. IMF forventer en årlig vækst-rate på 1,8 % i realt BNP fra 2024 til 2027.

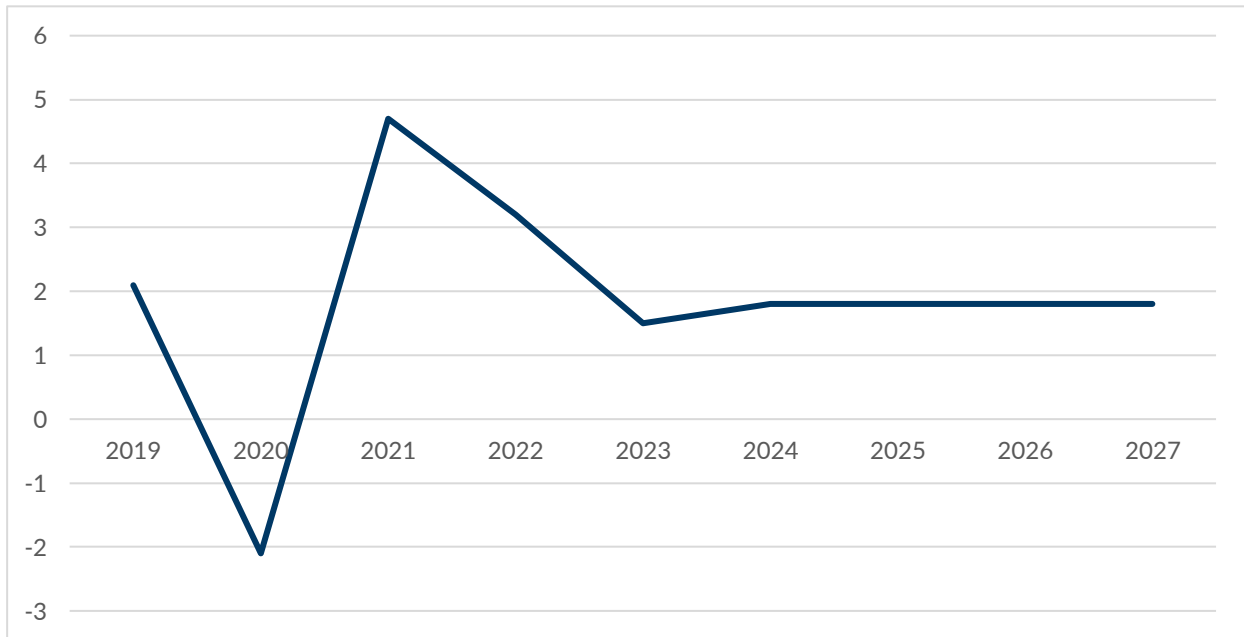

Figure 1. Projected Real GDP Growth in Denmark, 2019-2027 (Source: IMF Country Report 22/169, p. 4)

Danmark er et af de bedste steder i verden at gøre forretning. Det amerikanske State Department anerkender dette, og understreger at Danmark rangerer i toppen af 180 lande på Korruptionsindexet, som nummer fire ud af 190 i verdensbankens årlige "doing business" ranking og som nummer seks ud af 131 i "global innovation" indexet fra det amerikanske State Department i 2021. Der er stadig plads til forbedring; og i sin bedømmelse af det danske investeringsklima uddyber den amerikanske State Department følgende:

"En af de største udfordringer inkluderer lav produktivitetsvækst, en høj personskat og begrænset konkurrence in detailhandlen. I det store hele er betingelserne som virksomhederne må operere under dog favorable. Danmark rangerer højt i flere kategorier, inklusiv det politiske og institutionelle miljø, makroøkonomisk stabilitet, udenlandsk investeringspolitik, private foretagender, finansiering og infrastruktur."

Danmark regulerer allerede sin detailhandel i mindre omfang end mange andre. Som vist i figur 2, så er reguleringen af dansk detailhandel at foretrække frem for andre OECD-lande, til trods for reglerne om arealanvendelse, så ser det ud til at være et ægte frit marked i forhold til USA. Danmark er også rigtig godt stillet i sammenligning med andre skandinaviske lande (som er markeret med rød farve)

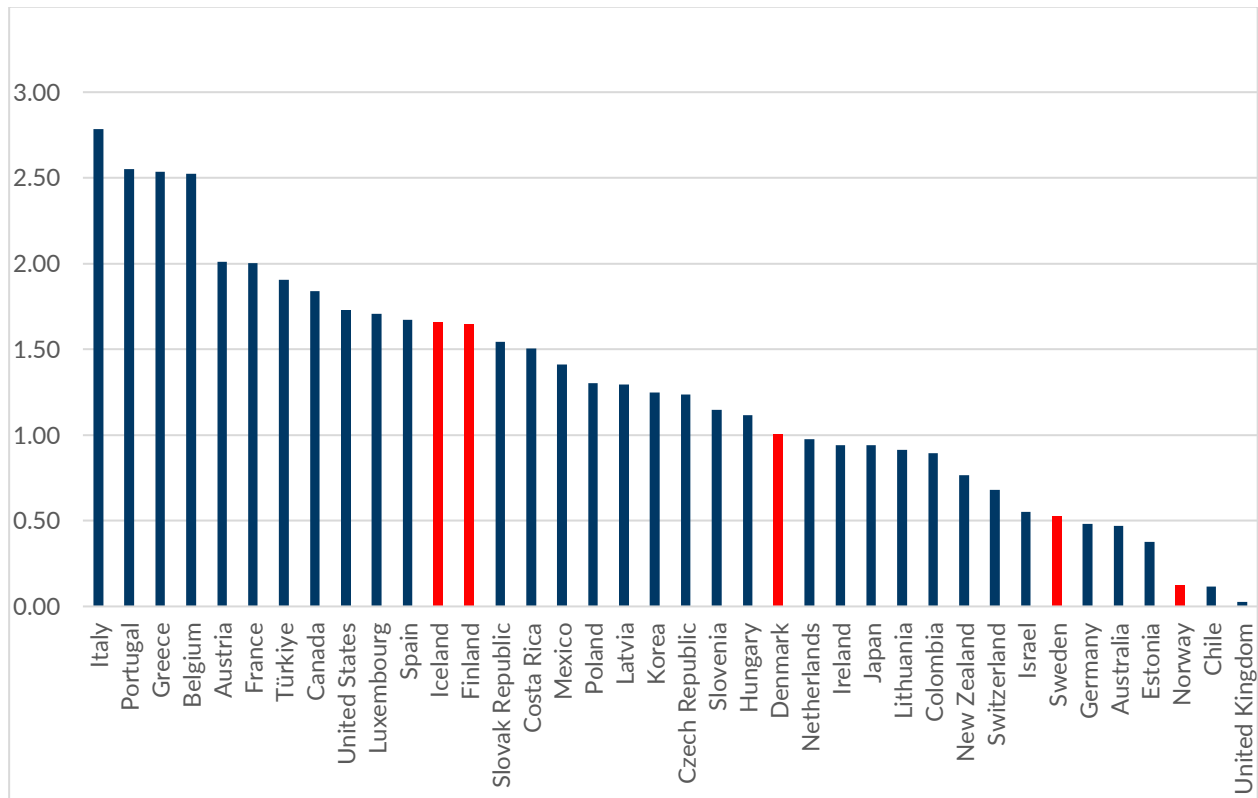

Figure 2. OECD Indicators of Product Market Regulation for Retail Distribution, 2018.

<https://www.oecd.org/economy/reform/indicators-of-product-market-regulation/>, last accessed August 11, 2022.

Igen, der er stadig plads til forbedring. I en 2013 rapport fra Copenhagen Economics lavet for Produktivitetskommissionen fremhæver Kjoller-Hansen et al. (2013) at begrænsede lokalplaner og zonereguleringer betyder at detailhandlen er mindre effektivt ift. produktion end den ellers ville have været.

Med Sverige som benchmark, fremhæver forfatterne at 61 % af de danske forbrugere købte ind i fødevarerbutikker mere end tre gange om ugen, sammenlignet med svenske forbrugere. (Kjoller-Hansen et al. 2013:14). Danske forbrugere bruger altså ikke alene flere penge på deres fødevarer, de er også længere tid om deres indkøb i det hele taget.

En liberalisering af den danske detailhandel ville kræve at man kunne overkomme potentielt behård opposition fra to grupper. Bruce Yandle (1983) beskriver to grupper, nemlig den materielt interesserede og den moralsk interesserede. Vi kalder dem Spritsmuglerne og baptisterne. Under forbudstiden i USA tjente spritsmuglerne penge fordi regeringsregulativer fjernede al legitim konkurrence på spiritus. På samme tid, støttede baptisterne, som havde moralske og religiøse indvendinger imod alkohol helt generelt, alkoholforbuddet og var sågar med til at håndhæve det.

Detailreguleringen i Danmark viser sig at være behæftet med en lignende dynamik:

Først og fremmest er der særinteresserne, eller spritsmuglerne; det er butiksejerne og andre forretningsfolk som står til at tabe penge, hvis konkurrencen øges. For det andet er der aktivisterne, som ud fra eget moralsk tankegods, og ikke så meget ud fra materielle interesser; ikke ønsker at super store butikker som Walmart gør sit indtog på markedet i Danmark. Disse ville svare til baptisterne i ovennævnte analogi.

Kæmpestore butikker ville betyde lavere priser, men folk har det med at stille sig skeptiske over for disse store butikker med påstande om at store indkøbscentre ødelægger bymidten, ændrer lokalsamfundets karakter og erstatter gode jobs med dårlige jobs, hvor arbejderne bliver udbyttet.

Dog tyder meget på at empiri fra den amerikanske detailhandel ikke stemmer overens med disse skeptiske påstande, og det tyder på at store supermarkeder (nogle gange Walmart specifikt) har fra neutral til positiv effekt på forbrugerne.⁹

Yderligere tyder det på, at de fordele som disse store supermarkeder bringer med sig i form af lavere fødevarerpriser, er progressivt fordelt. Siden de bruger store dele af deres disponible indkomst på fødevarer, drager lavindkomst husholdninger en ikke-proportionel stor fordel ved de lavere fødevarerpriser. (Furman, 2005).

En analyse fra CEPOS viser at danske forbrugerpriser er 41 % højere end gennemsnittet i EU, og at Finansministeriet estimerer at forbrugerudgifter vil falde med ca. 2,3 % hvis man tillod store supermarkedet i stil med Walmart.¹⁰ Estimatet er i det store hele i overensstemmelse med de amerikanske konklusioner om forholdet mellem Walmarts markedsindtrængning og forbrugerpriserne i USA som identificeret af Basker and Noel (2009).

Selv de negative effekter er små i forhold til fordelene. Courtemanche and Carden (2011) bruger deres estimater til at vise at en andel af øgningen i overvægt i USA kan tillægges Walmarts supercentre, men de estimerer også at øgede sundhedsmkostninger relateret til overvægt kompenseres af omkring 5,6 % af forbrugernes besparelser fra de lavere priser i Walmart.

Courtemanche et al. (2019) finder altså et forhold mellem Walmarts supercentre og fødevarerpriser i USA og at Walmart supercentre har en effekt på priser og udvalg som øger fødevarerpriserne, især for de fattigste. En liberalisering og deregulering af den danske detailhandel, hvorved man åbnede op for konkurrence fra supercentre ville højt sandsynligt betyde hurtigere og mere progressivt fordelt økonomisk vækst.

V. Konklusion

Danskere nyder fordelene ved at have en af verdens frieste og mest produktive økonomier; dog er detailhandlen en spøjs undtagelse. Alt imens, den danske detailhandel er relativt liberalt reguleret i forhold til detailregulering i OECD-lande, så spænder reglerne om størrelsen af butiksarealer ben for at butikkerne vokser sig større end de ville gøre uden regulering, og dermed bliver det heller ikke muligt for danske forbrugere at drage fordel af de lavere priser og det større udvalg, som de ville kunne få i butikker som Walmart og Carrefour.

Ved at holde forretninger i en begrænset størrelse og holde de superstore butikker ude, spænder de danske regler om størrelsen af butiklokaler ben for at ineffektive nuværende udbydere, bliver erstattet af mere effektive konkurrenter. De forretningsdrivende er heller ikke i stand til at drage/udnytte fordelene ved stordrift som vil skabe større produktivitet i detailhandlen. Danskerne og deres efterkommere, betaler for dette gennem højere fødevarerpriser og lavere økonomisk vækst. På papiret er Danmark allerede et rigtig godt sted at gøre forretning, men ved at tilslutte sig *Borgerskabets Aftale* i endnu større målestok ville man kunne gøre detailhandlen endnu bedre.

⁹ Se Vedder og Cox (2007), Hicks (2008) samt Carden og Courtemanche (2016) for mere.

¹⁰ <https://cepos.dk/abcepos-artikler/0193-danmark-har-de-hoejeste-forbrugerpriser-i-eu/>

References

Basker, Emek and Michael Noel. 2009. The Evolving Food Chain: Competitive Effects of Wal-Mart's Entry into the Supermarket Industry. *Journal of Economics and Management Strategy* 18(4):977-1009.

Carden, Art and Charles Courtemanche. 2009. Wal-Mart, Leisure, and Culture. *Contemporary Economic Policy* 27(4):450-461.

Carden, Art and Charles Courtemanche. 2016. The Evolution and Impact of the General Merchandise Sector, in Emek Basker, ed., *Handbook on the Economics of Retailing and Distribution*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, pp. 413-432.

Carden, Art, Charles Courtemanche, and Jeremy Meiners. 2009a. Does Wal-Mart Reduce Social Capital? *Public Choice* 138:109-136.

Carden, Art, Charles Courtemanche, and Jeremy Meiners. 2009b. Painting the Town Red? Wal-Mart and Values. *Business and Politics* 11(2): Article 5.

Carden, Art, Sarah Estelle, and Anne R. Bradley. 2017. We'll Never Be Royals, But That Doesn't Matter. *Independent Review* 22(1):83-92.

Carden, Art, Gregory W. Caskey, and Zachary B. Kessler. 2022. Going Far by Going Together: James M. Buchanan's Economics of Shared Ethics. *Business Ethics Quarterly* 32(3):359-373.

Carden, Art, Steven Castello, and Benjamin A. Priday. 2020. Religious Freedom and Private Enterprise. *Journal of Private Enterprise* 35(2):47-59.

Courtemanche, Charles and Art Carden. 2014. Competing with Costco and Sam's Club: Warehouse Club Entry and Grocery Prices. *Southern Economic Journal* 80(3):565-585.

Courtemanche, Charles and Art Carden. 2011. Supersizing Supercenters? The Impact of Wal-Mart Supercenters on Body Mass Index and Obesity. *Journal of Urban Economics* 69(2):165-181.

Courtemanche, Charles, Art Carden, Murugi Ndirangu, and Xilin Zhou. 2019. Do Walmart Supercenters Improve Food Security? *Applied Economic Perspectives and Policy* 41(2):177-198.

Cowen, Tyler. 2020. Why economic growth should be a priority for policymakers. Center for Political Studies, Copenhagen, Denmark.

Furman, Jason. 2005. Wal-Mart: A Progressive Success Story. Online: <https://www.mackinac.org/archives/2006/walmart.pdf>.

Hicks, Michael. 2008. *The Local Economic Impact of Wal-Mart*. Amherst, NY: Cambria.

Hobbes, Thomas. 1651. *Leviathan*. Online: <https://www.gutenberg.org/files/3207/3207-h/3207-h.htm>.

Kjoller-Hansen, Anders Oskar, Martin H. Thelle, and Erik Linden. 2013. Barriers to productivity growth in the retail sector. Copenhagen: Copenhagen Economics.

Lucas, Robert. 2004. The Industrial Revolution: Past and Future. Federal Reserve Bank of Minneapolis. Online: <https://www.minneapolisfed.org/article/2004/the-industrial-revolution-past-and-future>.

McCloskey, Deirdre Nansen. 2006. *The Bourgeois Virtues*. Chicago: University of Chicago Press.

McCloskey, Deirdre Nansen. 2010. *Bourgeois Dignity*. Chicago: University of Chicago Press.

McCloskey, Deirdre Nansen. 2016. *Bourgeois Equality*. Chicago: University of Chicago Press.

McCloskey, Deirdre Nansen. 2021. Liberalism Caused the Modern World. Center for Political Studies, Copenhagen, Denmark.

McCloskey, Deirdre Nansen and Art Carden. 2020. *Leave Me Alone and I'll Make You Rich: How the Bourgeois Deal Enriched the World*. Chicago: University of Chicago Press.

Nordhaus, William D. 1996. Do Real-Output and Real-Wage Measures Capture Reality? The History of Lighting Suggests Not, in Timothy F. Bresnahan and Robert J. Gordon, eds. *The Economics of New Goods*. Chicago: University of Chicago press, pp. 27-70.

Nordhaus, William D. 2004. Schumpeterian Profits in the American Economy: Theory and Measurement. NBER Working Paper 10433.

Organization for Economic Cooperation and Development. 2017. The Governance of Land Use: Country fact sheet Denmark. Online: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/land-use-Denmark.pdf>, last accessed August 11, 2022.

Organization for Economic Cooperation and Development. 2018. Product Market Regulation: OECD PMR Indicators. Online: <https://www.oecd.org/economy/reform/indicators-of-product-market-regulation/>. Last accessed August 12, 2022.

Poghosyan, Tigran. 2018. Investment Slowdown in Denmark: Diagnosis and Policy Options. IMF Working Paper 18/161.

Schumpeter, Joseph. 1942 [2003]. *Capitalism, Socialism and Democracy*. Taylor & Francis e-Library.

Smith, Adam. 1776. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Cannan ed.). Methuen. Online: <https://oll.libertyfund.org/title/smith-an-inquiry-into-the-nature-and-causes-of-the-wealth-of-nations-cannan-ed-vol-1>.

US State Department. 2021. Investment Climate Statement: Denmark. Online: <https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/denmark/>. Last accessed August 11, 2022.

Vedder, Richard and Wendell Cox. 2007. *The Wal-Mart Revolution*. Washington, DC: American Enterprise Institute.

Yandle, Bruce. 1983. Bootleggers and Baptists: the education of a regulatory economist. *Regulation* 7(3):12-16.